

Capitolul I

Considerații generale cu privire la răspunderea civilă

§1. Noțiunea de «răspundere civilă». Locul și importanța acesteia în cadrul răspunderii juridice

1. Noțiunea de «răspundere civilă»

1. Răspunderea civilă constituie, fără îndoială, una dintre categoriile fundamentale și, totodată, o instituție deosebit de complexă a dreptului civil, iar **definirea** acesteia a fost și încă mai este obiect de preocupare și analiză pentru literatura juridică.

Identificând elementele comune regăsite în diferitele accepțiuni¹ ce i-au fost date în dreptul civil, putem spune că răspunderea civilă este acea formă a răspunderii juridice care constă într-un raport de obligații în temeiul căruia o persoană este îndatorată să repare prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ori, în cazurile prevăzute de lege, prejudiciul pentru care este răspunzătoare.

2. Avându-și izvorul în principii de dreptate și echitate socială, răspunderea civilă este **reglementată** în art. 998 C. civ. român, text de lege ce consacră răspunderea civilă pentru faptele cauzatoare de prejudicii.

¹ Referitor la aceste accepțiuni ale noțiunii de «răspundere civilă», a se vedea: *I.M. Anghel, Fr. Deak, M.F. Popa*, Răspunderea civilă, Ed. Științifică, București, 1970, p. 9-11; *M. Eliescu*, Răspunderea civilă delictuală, Ed. Academiei, București, 1972, p. 5-8; *I. Albu, V. Ursa*, Răspunderea civilă pentru daunele morale, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 23-24; *L. Pop*, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Tratat, ed. a II-a, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1996, p. 158; *P. Drăghici*, Faptul juridic ilicit cauzator de prejudicii, Ed. Universitaria, Craiova, 1999, p. 41.

Potrivit art. 998 C. civ., „orice faptă a omului, care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara”. În completare, prin art. 999 C. civ. se precizează că „omul este responsabil nu numai pentru prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și de acela ce a cauzat prin neglijența sau imprudența sa”.

În afară de răspunderea pentru fapta proprie (art. 998, art. 999 C. civ.), textele următoare, art. 1000 și art. 1002 C. civ., instituie răspunderea unor categorii de persoane pentru fapta săvârșită de o altă persoană (art. 1000 C. civ.), răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucrurile sau animalele aflate în paza juridică a unor persoane [art. 1000 alin. (1) și art. 1001 C. civ.], precum și răspunderea proprietarului pentru prejudiciile produse prin ruina unor construcții care îi aparțin (art. 1002 C. civ.).

În sfârșit, prin art. 1003 C. civ. este concretizat caracterul solidar al răspunderii persoanelor cărora le este imputabilă cauza-re prejudiciului.

3. Ca instituție juridică, răspunderea civilă este alcătuită din totalitatea normelor de drept prin care se reglementează obligația oricărei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa extracontractuală sau contractuală, pentru care este chemat de lege să răspundă¹.

Majoritatea acestor norme juridice sunt cuprinse în Codul civil, precum și în alte acte normative.

2. Locul și importanța răspunderii civile în cadrul răspunderii juridice

4. Prin universalitatea sa, instituția răspunderii depășește sfera dreptului, ea fiind o instituție proprie societății ca atare². Astfel, problematica răspunderii se ridică în orice segment de activitate omenească, ca o sancțiune generală a tuturor normelor de con-

¹ A se vedea: *I. Albu, V. Ursa*, op. cit., p.24; *L. Pop*, op. cit., p. 158.

² A se vedea *M. Costin*, O încercare de definire a noțiunii răspunderii juridice, în R.R.D. nr. 1/1970, p. 75.

duită, inclusiv a tuturor regulilor de drept, iar respectarea acestor norme de conduită constituie o necesitate vitală, știut fiind că „imensa majoritate a acțiunilor umane sunt susceptibile să genereze o formă sau alta de răspundere”¹.

5. Ocupând locul central în cadrul răspunderii juridice², răspunderea civilă are caracter de **drept comun** în raport cu răspunderea ce se antrenează după normele aparținând aproape tuturor celorlalte ramuri ale sistemului de drept, constituind un complement necesar al acestor forme de răspundere juridică.

Gradul de generalitate al principiilor și regulilor sale evidențiază, de asemenea, importanța răspunderii civile, așa explicându-se faptul că pentru anumite cazuri noi, în care se pune problema reparării unui prejudiciu, altele decât cele avute în vedere de legiuitorul român din secolul trecut și pentru care nu există reglementare expresă specială, se recurge la dispozițiile de principiu ale răspunderii civile consacrate de art. 998 și art. 999 C. civ., incidente astfel pentru orice activitate prejudiciabilă³.

§2. Formele răspunderii civile

6. În funcție de izvorul din care se naște obligația de reparare a prejudiciului, răspunderea civilă poate fi delictuală sau contractuală.

Răspunderea civilă delictuală este obligația unei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia printr-o faptă ilicită extracontractuală sau, după caz, prejudiciul pentru care este chemată să răspundă⁴. Această răspundere delictuală alcătuiește dreptul comun în materia răspunderii. Astfel că, ori de câte ori, în dreptul civil

¹ *Idem.*

² A se vedea *L. Josserand*, Prefață la lucrarea lui André Brun – *Rapports et domaines des responsabilités contractuelle et délictuelle*, p. V (*apud I.M. Anghel, Fr. Deak, M.F. Popa*, op. cit., p. 11-12).

³ A se vedea *L. Pop*, op. cit., p. 160.

⁴ *Idem*, p. 171.

român, nu avem de a face cu o răspundere contractuală, vom invoca aplicarea regulilor privitoare la răspunderea civilă delictuală¹.

Răspunderea civilă contractuală reprezintă îndatorirea debitorului unei obligații născute dintr-un contract de a repara prejudiciul cauzat creditorului său prin faptul neexecutării *lato sensu* a prestației datorate.

7. Prin urmare, răspunderea civilă delictuală apare ca o sancțiune prevăzută de o regulă generală, în timp ce răspunderea civilă contractuală constituie o aplicație a răspunderii civile într-o ipoteză calificată, și anume aceea a unui prejudiciu care rezultă din neîndeplinirea unei obligații contractuale preexistente².

§3. Condițiile de existență a răspunderii civile

8. Ambele forme de răspundere civilă se angajează în prezența aceluiași **condiții**. Astfel, pentru ca o persoană să răspundă atât în temeiul răspunderii civile delictuale, cât și în temeiul răspunderii civile contractuale, este necesară întrunirea următoarelor condiții: un prejudiciu cauzat altei persoane; să se fi săvârșit o faptă cu caracter ilicit; între fapta ilicită săvârșită și prejudiciul cauzat altei persoane să existe o legătură directă de cauzalitate; autorul faptei cauzatoare de prejudiciu să fi fost în culpă; acesta din urmă, adică autorul, să fi avut capacitatea delictuală în momentul săvârșirii faptei³.

9. Întrucât scopul demersului nostru este acela de a prefigura coordonatele răspunderii civile pentru daunele morale, deci, unul restrâns sub aspect teoretic, în continuare vom analiza doar una

¹ A se vedea: *M. Eliescu*, op. cit., p. 61-62; *I.M. Anghel, Fr. Deak, M.F. Popa*, op. cit., p. 39; *T.R. Popescu, P. Anca*, Teoria generală a obligațiilor, Ed. Științifică, București, 1968, p. 163; *C. Stătescu, C. Bîrșan*, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ed. All, București, 1995, p. 122-132.

² A se vedea *I. M. Anghel, Fr. Deak, M.F. Popa*, op. cit., p. 31.

³ *Idem*, p. 71 și urm.

dintre condițiile de mai sus, și anume pe aceea privind **existența unui prejudiciu**, considerată a fi elementul primordial al răspunderii civile¹.

§4. Prejudiciul ca element primordial al răspunderii civile

1. Noțiunea de «prejudiciu»

10. Termenul de «prejudiciu» este folosit în ramuri de drept diferite, adesea, însă, cu înțeles diferit.

În general, prejudiciul este definit ca fiind rezultatul sau consecința negativă suferită de o anumită persoană ori ca urmare a faptei unui lucru sau animal pentru care persoana este ținută să răspundă².

Apreciem și noi că este mai reușită definiția conform căreia **prejudiciul civil** înseamnă rezultatul dăunător, de natură patrimonială sau nepatrimonială, efect al încălcării drepturilor subiective și intereselor legitime ale unei persoane³.

11. Se cuvine a fi amintit faptul că, în legătură cu denumirea condițiilor de existență a răspunderii civile, în literatura juridică s-au purtat și se vor mai purta discuții⁴, însă, în privința prejudiciului, există acord deplin, doctrinar și jurisprudențial, în sensul că acesta constituie un element de sine stătător în raport cu celelalte elemente ale răspunderii, că, mai mult, reprezintă **condiția sine qua non a răspunderii civile**⁵ sau, altfel spus, o constantă a acestei răspunderi⁶.

În concluzie, se poate spune că, în lipsa unui prejudiciu, nu suntem în prezența răspunderii civile, fiind unanim admisă regula

¹ A se vedea I. Albu, V. Ursa, op. cit., p. 28.

² A se vedea C. Stătescu, C. Bîrsan, op. cit., p. 135.

³ În acest sens, a se vedea I. Albu, V. Ursa, op. cit., p. 29.

⁴ A se vedea I.M. Anghel, Fr. Deak, M.F. Popa, op. cit., p. 71.

⁵ A se vedea I. Albu, V. Ursa, op. cit., p. 29.

⁶ A se vedea I.M. Anghel, Fr. Deak, M.F. Popa, op. cit., p. 81.

că nu poate exista răspundere fără pagubă, sens în care această condiție privind existența prejudiciului apare ca fiind de esența răspunderii civile¹.

2. Formele prejudiciilor civile

12. Prejudiciile civile sunt susceptibile de mai multe clasificări, în funcție de anumite criterii².

Vom reține că prezintă interes, din perspectiva temei ce ne preocupă, mai ales clasificarea prejudiciilor în patrimoniale și nepatrimoniale.

Criteriul ce stă la baza acestei diviziuni îl constituie natura intrinsecă a prejudiciilor, faptul dacă ele sunt de natură economică sau neeconomică, respectiv dacă pot fi sau nu evaluate pecuniar.

Astfel, putem spune că **prejudiciile patrimoniale** sunt acele care au un conținut economic, putând fi evaluate pecuniar, cum ar fi: sustragerea unui bun sau a mai multor bunuri; vătămarea sănătății unei persoane urmată de diminuarea sau pierderea capacității de muncă; uciderea unui animal; pierderea, totală sau parțială, a unui drept patrimonial, ca, de exemplu, dreptul de întreținere etc.

Prejudiciile nepatrimoniale, denumite și **daune morale**, reprezintă acele consecințe dăunătoare care nu pot fi evaluate în bani, deci cu conținut neeconomic, și care rezultă din atingerile și încălcările drepturilor personale nepatrimoniale. Asemenea consecințe dăunătoare pot fi: moartea persoanei; durerile fizice și psihice; atingerile aduse onoarei, cinstei, demnității, prestigiului sau reputației unei persoane; restrângerea posibilităților ființei umane de a se bucura de plăcerile firești ale vieții etc.

¹ A se vedea *H. et L. Mazeaud, A. Tunc, Traité théorique et pratique de la responsabilité civile*, ed. a VI-a, vol. I, Paris, 1965, p. 464.

² În acest sens, a se vedea: *I. Albu, V. Ursa*, op. cit., p. 31-36; *I. Pop*, op. cit., p. 193-203; *I. Dogaru, T. Simbrian, P. Drăghici, A.O. Hanțiu, S. Ionescu, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Tratat, vol. III, Ed. Europa, Craiova, 1997, p. 199; *A. Corhan*, *Repararea prejudiciului prin echivalent bănesc*, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 27; *P.M. Cosmovici*, *Drept civil. Drepturile reale. Obligații. Legislație*, Ed. All, București, 1994, p. 175.